

บุญบังไฟตะไลล้าน : การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน
บ้านกุดหว้า ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์*
Bun Bang Fai Talai Lan : Community-Based Cultural Tourism Management
BanKutWa, KutWa Subdistrict, Kuchinarai District, Kalasin Province.

พรชิตา กุสุมาลย์¹, ณัฐธยาน์ อาจิวชัย², และจิรศักดิ์ โพกาวิณ³
Pornchita Kusumal¹, Nattaya Artwichai², and Jeerasak Pokawin³

Received: March 15, 2025
Revised: November 7, 2025
Accepted: December 2, 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความรู้ ความเข้าใจประเพณีบุญบังไฟตะไลล้านของคนในชุมชน ศึกษาพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในประเพณีบุญบังไฟตะไลล้านของคนในชุมชน และศึกษาระดับความสำเร็จของการจัดประเพณีบุญบังไฟตะไลล้านต่อการพัฒนาท้องถิ่นในเขตพื้นที่บ้านกุดหว้า ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนบ้านกุดหว้าหมู่ 1, 2, 8, 9, 11 และหมู่ 13 ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งมีประชากรจำนวน 4,715 คน โดยประชากรและกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณจำนวน 98 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย คือ แบบสอบถาม ซึ่งเป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยปรากฏว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า ความรู้ความเข้าใจประเพณีบุญบังไฟตะไลล้านของคนในชุมชนพบว่าอยู่ในเกณฑ์รู้ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) 2.42 และพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในประเพณีบุญบังไฟตะไลล้านของคนในชุมชน พบว่าอยู่ในเกณฑ์บ่อยครั้ง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) 2.78 และระดับความสำเร็จของการจัดประเพณีบุญบังไฟตะไลล้านต่อการพัฒนาท้องถิ่นพบว่าอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) 3.80 โดยมีข้อเสนอแนะให้ หน่วยงานภาครัฐควรมีการสนับสนุนการ

* บทความนี้ได้ผ่านการนำเสนอในการประชุมวิชาการระดับชาติ อนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง: ปัญหา โอกาส และความท้าทาย (The Greater Mekong Subregion: Problems, Prospects, and Challenges วันที่ 15 พฤศจิกายน 2567 ณ โรงแรมเลียวพาเลซ อำเภอเมือง จังหวัดเลย

¹ นักศึกษา, สาขารัฐศาสตร์ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
Email: 64011313111@msu.ac.th, student Political Science Program, College of Politics and Governance, Mahasarakham University

² นักศึกษา, สาขารัฐศาสตร์ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, student Political Science Program, College of Politics and Governance, Mahasarakham University

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขารัฐศาสตร์ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, Assistant Professor, Ph.D., Political Science Program, College of Politics and Governance, Mahasarakham University

จัดงานให้เป็นงานประเพณีระดับจังหวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ให้มีการเน้นกลุ่มเป้าหมายในการมีส่วนร่วมกิจกรรม เช่น เด็ก และเยาวชน เป็นต้น

คำสำคัญ: บุญบั้งไฟตะไลล้าน, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน, การจัดการการท่องเที่ยว

Abstract

This research aims to examine the knowledge and understanding of the Bun Bang Fai Talai Lan tradition among community members, analyze their participation behaviors in the tradition, and assess the success level of the festival in promoting local development in Ban Kut Wa, Kut Wa Subdistrict, Kuchinarai District, Kalasin Province. Using a quantitative research methodology, the study surveyed 98 residents from Villages 1, 2, 8, 9, 11, and 13 in Ban Kut Wa, selected from a total population of 4,715 using Taro Yamane's formula. Data were collected through structured questionnaires and analyzed using descriptive statistics, including mean and standard deviation. The findings reveal that respondents demonstrated a satisfactory level of knowledge and understanding of the tradition ($\bar{x}=2.42$). Participation frequency was rated as "often" ($\bar{x}=2.78$), and the festival's success in contributing to local development was rated at a high level ($\bar{x}= 3.80$). The study recommends that government agencies support the festival's elevation to provincial-level status to enhance tourism promotion and emphasize target group engagement, particularly among children and youth.

Keywords: Bun Bang Fai Talai Lan (Skyrocket Festival), Community-Based Cultural Tourism, Tourism Management

ความเป็นมา

ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นประเพณีหนึ่งของภาคอีสานของไทย โดยมีตำนานมาจากนิทานพื้นบ้านของภาคอีสานเรื่องพระยาคนคาก ผาแดงนางไอ่ ซึ่งในนิทานพื้นบ้านดังกล่าวได้กล่าวถึงการที่ชาวบ้านได้จัดงานบุญบั้งไฟขึ้น เพื่อเป็นการบูชาพระยาแถนผู้มีหน้าที่คอยดูแลให้ฝนตกถูกต้องตามฤดูกาล หากหมู่บ้านใดไม่จัดทำจัดงานบุญบั้งไฟบูชาฝนก็จะไม่ตกถูกต้องตามฤดูกาล ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่า หากทำให้แถนโปรดปราน มนุษย์ก็จะมีความสุข ดังนั้นจึงมีพิธีบูชาแถน การจุดบั้งไฟก็อาจเป็นอีกวิธีหนึ่งที่แสดงความเคารพหรือส่งสัญญาณความรักดีไปยังแถน ชาวอีสานจำนวนมากเชื่อว่าการจุดบั้งไฟเป็นการขอฝนจากพญาแถน (กระทรวงวัฒนธรรม, 2560)

"เทศกาลบุญบั้งไฟ" เป็นประเพณีการเล่นอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวอีสาน แต่ที่ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีประเพณีบุญบั้งไฟอันโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ไม่เหมือนใครกับงาน "บุญบั้งไฟตะไลล้าน" เดิมบุญบั้งไฟกุดหว้าก็เป็นการจุด "บั้งไฟหาง" หรือบั้งไฟแบบทอดตรงยาวเช่นเดียวกับประเพณีบั้งไฟในพื้นที่อื่น ๆ จนกระทั่งช่วงทำบั้งไฟที่บ้านกุดหว้าได้คิดค้นวิธีทำ "บั้งไฟตะไล" เพื่อให้เกิด

ความแตกต่าง โดยได้มีการจุดบังไฟตะไลบังแรกในงานบุญบังไฟปี พ.ศ.2521 ประสบการณ์และความสามารถของทีมช่างบังไฟเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี จาก "บังไฟตะไลหมื่น" เป็น "บังไฟตะไลแสน" สู่ "บังไฟตะไลล้าน ตะไล 2 ล้าน ตะไล 10 ล้าน และตะไล 20 ล้าน" (สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์ NNT, 2566)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาประเพณีบุญบังไฟตะไลล้าน ด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การมีความรู้ ความเข้าใจในประเพณีบุญบังไฟตะไลล้านของประชาชนในท้องถิ่น รวมไปถึงการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน และความสำเร็จของการจัดประเพณีบุญบังไฟตะไลล้านต่อการพัฒนาท้องถิ่น ในเขตพื้นที่ชุมชนบ้านกุดหว้า ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าว มีประเพณีการเล่นอันเป็นเอกลักษณ์ เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจและการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม รวมไปถึงเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่นด้านการท่องเที่ยวที่มีการรับรู้วัฒนธรรมของชุมชนบ้านกุดหว้า ผ่านสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมพื้นเมืองของท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้ ความเข้าใจประเพณีบุญบังไฟตะไลล้านของคนในชุมชน ในเขตพื้นที่บ้านกุดหว้า ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในประเพณีบุญบังไฟตะไลล้านของคนในชุมชน ในเขตพื้นที่บ้านกุดหว้า ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
3. เพื่อศึกษาระดับความสำเร็จของการจัดประเพณีบุญบังไฟตะไลล้านต่อการพัฒนาท้องถิ่น ในเขตพื้นที่บ้านกุดหว้า ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประเภทของการวิจัย
การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ประชาชนบ้านกุดหว้า ต.กุดหว้า อ.กุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
ประชากร และกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ คือ ประชาชนบ้านกุดหว้า ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 4,715 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างในเชิงปริมาณโดยการใช้สูตรการหากลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane ดังนั้น จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเท่ากับ 98 คน (ระดับความคลาดเคลื่อน 10%)
3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
เครื่องมือเชิงปริมาณ ประกอบด้วยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมาจากแนวคิดของการศึกษาโดยครอบคลุมวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดทางการศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังต่อไปนี้
ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล
ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความรู้ ความเข้าใจประเพณีบุญบังไฟตะไลล้านของคนในชุมชน ในเขตพื้นที่บ้านกุดหว้า ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้กำหนดระดับความรู้ 3 ระดับ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในประเพณีบุญบั้งไฟตะไลล้านของคนในชุมชน ในเขตพื้นที่บ้านกุดหว้า ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวัด 4 ระดับในการวัดระดับพฤติกรรมการมีส่วนร่วม

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความสำเร็จของการจัดประเพณีบุญบั้งไฟตะไลล้านต่อการพัฒนาท้องถิ่น ในเขตพื้นที่บ้านกุดหว้า ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้ใช้มาตราวัดแบบ Rating Scale 5 ระดับมาตราวัดแบบลิเคิร์ต (Likert's Scale) โดยมีเกณฑ์การวัดระดับความคิดเห็น 5 ระดับ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

หลังจากที่ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวความคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาตามกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาวิจัยครั้งนี้อย่างเป็นขั้นตอน ดังนี้

1) ดำเนินการสร้างแบบสอบถาม รวมทั้งกำหนดประเด็นในการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องโดยใช้วิธี Documentary Research ให้ครอบคลุมตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการศึกษา

2) นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบความถูกต้อง

3) เมื่อแบบสอบถามถูกต้องตามรูปแบบแล้ว นำไปลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

4) เมื่อนำแบบสอบถามลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างเรียบร้อยแล้ว จึงรวบรวมแบบสอบถามที่สมบูรณ์เพื่อดำเนินการต่อไป

5) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและนำมาวิเคราะห์ตามค่าสถิติที่กำหนดไว้อย่างละเอียดถูกต้อง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามจำนวน 98 ชุด จากนั้นได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ (SPSS For Windows) ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาแปลความหมายของค่าเฉลี่ย โดยแยกเป็นเกณฑ์การวัดระดับความรู้ ความเข้าใจ 3 ระดับ ระดับพฤติกรรมการมีส่วนร่วม 4 ระดับ และระดับความสำเร็จ 5 ระดับ ดังนี้

1) เกณฑ์การวัดระดับความรู้ ความเข้าใจ

ระดับ 3 หมายถึง รู้

ระดับ 2 หมายถึง ไม่รู้

ระดับ 1 หมายถึง ไม่แน่ใจ

ระดับการให้คะแนนเฉลี่ยในแต่ละระดับ ใช้เทคนิคในการคำนวณช่องกว้างของชั้นของข้อมูลที่มีค่าต่อเนื่อง (Continuous Variable) โดยสามารถแปลความหมายของระดับความสำคัญของคะแนนได้ดังนี้

$$\text{พิสัย} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$\text{พิสัย} = \frac{3-1}{3}$$

$$\text{พิสัย} = 0.66$$

คะแนนเฉลี่ย 2.50-3.00 หมายถึง รู้

คะแนนเฉลี่ย 1.50-2.49 หมายถึง ไม่รู้

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.49 หมายถึง ไม่แน่ใจ

2) เกณฑ์การวัดระดับพฤติกรรมการมีส่วนร่วม

4 หมายความว่า พฤติกรรมการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ ทุกครั้ง

3 หมายความว่า พฤติกรรมการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ บ่อยครั้ง

2 หมายความว่า พฤติกรรมการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ น้อยครั้ง

1 หมายความว่า พฤติกรรมการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ ไม่เคย

ระดับการให้คะแนนเฉลี่ยในแต่ละระดับ ใช้เทคนิคในการคำนวณช่องกว้างของชั้นของข้อมูลที่มีค่าต่อเนื่อง (Continuous Variable) โดยสามารถแปลความหมายของระดับความสำคัญของคะแนนได้ดังนี้

$$\text{พิสัย} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$\text{พิสัย} = \frac{4-1}{4}$$

$$\text{พิสัย} = 0.75$$

คะแนนเฉลี่ย 3.28-4.00 หมายถึง มากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 2.52-3.27 หมายถึง บ่อยครั้ง

คะแนนเฉลี่ย 1.76-2.51 หมายถึง น้อยครั้ง

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.75 หมายถึง ไม่เคย

3) เกณฑ์การวัดระดับความสำเร็จ

ระดับ 5 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับ มากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับ มาก

ระดับ 3 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับ ปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับ น้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับ น้อยที่สุด

ระดับการให้คะแนนเฉลี่ยในแต่ละระดับ ใช้เทคนิคในการคำนวณช่องกว้างของชั้นของข้อมูลที่มีค่าต่อเนื่อง (Continuous Variable) โดยสามารถแปลความหมายของระดับความสำคัญของคะแนนได้ดังนี้

$$\text{พิสัย} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$\text{พิสัย} = \frac{5-1}{5}$$

$$\text{พิสัย} = 0.8$$

คะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับ มากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับ มาก

คะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับ ปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.81-2.60 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับ น้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับ น้อยที่สุด

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ตารางการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (n = 98)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	36	36.7
หญิง	38	38.8
LGBTQ+	14	14.3
ไม่ต้องการระบุ	10	10.2
รวม	98	100
2. อายุ		
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 20 ปี	9	9.2
21-30 ปี	19	19.4
31-40 ปี	28	28.6
41-50 ปี	28	28.6
51-60 ปี	11	11.2
มากกว่า 60 ปี	3	3.1
รวม	98	100
3. ระดับการศึกษา		
ไม่เคยเรียน	3	3.1
ประถมศึกษา	7	7.1
มัธยมศึกษาตอนต้น	10	10.2
มัธยมศึกษาตอนปลาย	20	20.4
ปวช.	5	5.1
ปวส./ปวท./อนุปริญญา	14	14.3
ปริญญาตรี	31	31.6

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (n = 98)	ร้อยละ
สูงกว่าปริญญาตรี	8	8.2
4. รายได้ต่อเดือน		
มากกว่า 5,000 บาท	9	9.2
5,001-10,000 บาท	22	22.4
10,001-20,000 บาท	40	40.8
20,001-30,000 บาท	19	19.4
มากกว่า 30,000 บาท	8	8.2
รวม	98	100
5. อาชีพ		
เกษตรกร	11	11.2
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	21	21.4
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	32	32.7
รับจ้างทั่วไป	19	19.4
อื่นๆ	15	15.3
รวม	98	100

จากตารางที่ 1 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 38.8 รองลงมาเป็นเพศชาย จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 36.7 และน้อยที่สุดเป็น ไม่ต้องการระบุ จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 10.2

จำแนกตามช่วงอายุ พบว่า มากที่สุดอายุ 31-40 ปี และ 41-50 ปี จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 28.6 รองลงมาอายุ 21-30 ปี จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 19.4 และน้อยที่สุดอายุมากกว่า 60 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 3.1

จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า มากที่สุดเป็นปริญญาตรี จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 31.6 รองลงมาเป็นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 20.4 และน้อยที่สุดเป็นไม่เคยเรียน จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 3.1

จำแนกตามรายได้ต่อเดือน พบว่า มากที่สุดเป็น 10,001-20,000 บาท จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 40.8 รองลงมาเป็น 5,001-10,000 บาท จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 22.4 และน้อยที่สุดเป็น มากกว่า 30,000 บาท จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 8.2

และสุดท้ายจำแนกตามอาชีพ พบว่า มากที่สุดเป็นรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 32.7 รองลงมาเป็นค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 21.4 และน้อยที่สุดเป็น เกษตรกร จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 11.2

ตารางที่ 2 ระดับความรู้ความเข้าใจประเพณีบุญบั้งไฟตะไลล้านของคนในชุมชน ในเขตพื้นที่บ้าน
กุดหว้า ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ความรู้ ความเข้าใจประเพณีบุญบั้งไฟตะไลล้านของคนใน ชุมชนบ้านกุดหว้า	ระดับความรู้ของผู้ตอบแบบสอบถาม (ร้อยละ)		
	ไม่แน่ใจ	ไม่รู้	รู้
1. ความรู้ ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของบุญ บั้งไฟตะไลล้าน	9.2 (9)	28.6 (28)	62.2 (61)
2. ความรู้เกี่ยวกับวัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการทำบั้งไฟตะไลล้าน	10.2 (10)	33.7 (33)	56.1 (55)
3. ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการจัดประเพณีบุญบั้งไฟตะไล ล้านของชุมชนบ้านกุดหว้า	27.6 (27)	18.4 (18)	54.1 (53)
4. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบุญบั้งไฟตะไลล้าน ว่าจะ สามารถก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนบ้านกุดหว้าในด้านต่างๆ	16.3 (16)	28.6 (28)	55.1 (54)
5. ความรู้ และความเข้าใจในรายละเอียดขั้นตอนพิธีกรรม ของประเพณีบุญบั้งไฟตะไลล้าน	18.4 (18)	17.3 (17)	64.3 (63)
6. ทราบถึงแนวคิดของการริเริ่มการจัดทำบั้งไฟตะไลหมื่น ตะไลแสน และตะไลล้านของชุมชนบ้านกุดหว้า	18.4 (18)	20.4 (20)	61.2 (60)

จากตารางที่ 2 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจในประเพณีบุญบั้งไฟตะไลล้านอยู่ในระดับ "เกือบรู้" ค่าเฉลี่ยรวมทุกด้าน ($\bar{X}$) = 2.42 โดยพบว่า **ด้านที่มีความรู้สูงสุด** คือ ความรู้และความเข้าใจในรายละเอียดขั้นตอนพิธีกรรมของประเพณี (ร้อยละ 64.3) รองลงมาคือ ความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ความเป็นมา (ร้อยละ 62.2) และทราบถึงแนวคิดของการริเริ่มการจัดทำบั้งไฟตะไลล้าน (ร้อยละ 61.2)

อย่างไรก็ตาม พบว่า **ด้านที่มีความรู้ต่ำสุด** คือ การทราบวัตถุประสงค์ของการจัดประเพณี (ร้อยละ 54.1) ซึ่งยังมีผู้ตอบที่ไม่แน่ใจสูงถึงร้อยละ 27.6 และความรู้เกี่ยวกับวัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการทำบั้งไฟตะไลล้าน (ร้อยละ 56.1) ซึ่งมีผู้ตอบที่ไม่รู้สูงถึงร้อยละ 33.7

ข้อค้นพบที่น่าสนใจ คือ แม้กลุ่มตัวอย่างจะมีความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมและประวัติศาสตร์ในระดับสูง แต่ยังคงขาดความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และกระบวนการผลิตที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งอาจส่งผลต่อการสืบทอดองค์ความรู้ไปสู่คนรุ่นใหม่ในอนาคต

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนร้อยละของความถี่ของคนในชุมชนบ้านกุดหว้าต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในประเพณีบุญบั้งไฟตะไลล้านของคนในชุมชน ในเขตพื้นที่บ้านกุดหว้า ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

พฤติกรรมมีส่วนร่วมในประเพณีบุญบังไฟตะไลล้านของคนในชุมชนบ้านกุดหว้า	จำนวนร้อยละของความถี่การมีส่วนร่วมของผู้ตอบ แบบสอบถาม			
	ไม่เคย	น้อยครั้ง	บ่อยครั้ง	ทุกครั้ง
1. มีส่วนร่วมในการวางแผน และตัดสินใจในการจัดงานประเพณีบุญบังไฟตะไลล้าน	10.2 (10)	20.4 (20)	50.0 (49)	19.4 (19)
2. มีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดงานประเพณีบุญบังไฟตะไลล้าน	3.1 (3)	21.4 (21)	49.0 (48)	26.5 (26)
3. มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมขบวนแห่ในประเพณีบุญบังไฟตะไลล้าน (นางรำ , ถือป้าย , ผาแดง , ฯลฯ)	14.3 (14)	22.4 (22)	37.8 (37)	25.5 (25)
4. มีส่วนร่วมในการเป็นช่างทำบังไฟในการจัดงานประเพณีบุญตะไลล้าน	29.6 (29)	14.3 (14)	35.7 (35)	20.4 (20)
5. มีส่วนร่วมในการเป็นกรรมการในการตัดสินผลการแข่งขันบังไฟตะไลล้าน	17.3 (17)	22.4 (22)	36.7 (36)	23.5 (23)
6. มีส่วนร่วมในการสื่อสาร ถ่ายทอดประชาสัมพันธ์การจัดงานประเพณีบุญบังไฟตะไลล้าน	8.2 (8)	26.5 (26)	32.7 (32)	32.7 (32)
7. มีส่วนร่วมในการในการเป็นผู้จัดจำหน่ายสินค้าและบริการในประเพณีบุญบังไฟตะไลล้าน	15.3 (15)	28.6 (28)	35.7 (35)	20.4 (20)
8. มีส่วนร่วมในการเป็นผู้เข้าชมงานเพื่อสนับสนุนและอนุรักษ์ประเพณีบุญบังไฟตะไลล้าน	8.2 (8)	14.3 (14)	35.7 (35)	41.8 (41)

จากตารางที่ 3 พฤติกรรมมีส่วนร่วมในประเพณีบุญบังไฟตะไลล้านของคนในชุมชนบ้านกุดหว้า พบว่า “มีส่วนร่วมบ่อยครั้ง” โดยค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)=2.78 และสามารถวิเคราะห์ตามลักษณะการมีส่วนร่วมได้ 8 ด้าน โดยพบข้อค้นพบที่น่าสนใจดังนี้

รูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีความถี่สูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่

1. การเป็นผู้เข้าชมงาน มีผู้ตอบที่เข้าร่วมทุกครั้งสูงสุด (ร้อยละ 41.8) และบ่อยครั้ง (ร้อยละ 35.7) รวมเป็นร้อยละ 77.5 สะท้อนให้เห็นความสนใจและการสนับสนุนจากชุมชนในวงกว้าง
2. การวางแผนและตัดสินใจ มีผู้เข้าร่วมบ่อยครั้ง (ร้อยละ 50.0) และทุกครั้ง (ร้อยละ 19.4) รวมเป็นร้อยละ 69.4 แสดงถึงการมีส่วนร่วมในระดับนโยบายและการตัดสินใจของชุมชน
3. การดำเนินงานจัดประเพณี มีผู้เข้าร่วมบ่อยครั้ง (ร้อยละ 49.0) และทุกครั้ง (ร้อยละ 26.5) รวมเป็นร้อยละ 75.5 ซึ่งให้เห็นการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานจริงอย่างต่อเนื่อง

รูปแบบการมีส่วนร่วมที่ต้องส่งเสริม พบว่า การเป็นช่างทำบังไฟ มีผู้ที่ไม่เคยเข้าร่วมสูงสุด (ร้อยละ 29.6) แม้จะมีผู้เข้าร่วมบ่อยครั้งอยู่ที่ร้อยละ 35.7 แต่ก็ยังมีช่องว่างในการถ่ายทอดภูมิปัญญาการผลิตที่ต้องเร่งพัฒนา โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนและคนรุ่นใหม่

ข้อค้นพบที่น่าสนใจเชิงเปรียบเทียบ คือ การมีส่วนร่วมในการสื่อสารประชาสัมพันธ์มีการกระจายตัวอย่างสมดุล โดยมีผู้เข้าร่วมทุกครั้งและบ่อยครั้งอย่างละร้อยละ 32.7 สะท้อนให้เห็นการใช้เทคโนโลยีและสื่อสมัยใหม่ในการสืบทอดประเพณี

นัยสำคัญของข้อมูลชี้ให้เห็นว่าชุมชนมีการมีส่วนร่วมในระดับสูงในทุกมิติ โดยเฉพาะในบทบาทผู้ชมและผู้สนับสนุน อย่างไรก็ตาม ควรมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในมิติของการเป็นช่างฝีมือและการถ่ายทอดทักษะการผลิตบั้งไฟ เพื่อให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้สามารถสืบทอดไปสู่คนรุ่นต่อไปได้อย่างยั่งยืน

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของคนในชุมชนต่อความสำเร็จของการจัดประเพณีบุญบั้งไฟทะเล้านต่อการพัฒนาท้องถิ่น ในเขตพื้นที่บ้านกุดหว้า ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ความสำเร็จของการจัดประเพณีต่อการพัฒนาท้องถิ่น	($\bar{x}$)	(S.D.)	ระดับ ความ คิดเห็น
1. การจัดประเพณีบุญบั้งไฟทะเล้านช่วยให้ฝนตกถูกต้องตามฤดูกาล เกิดความอุดมสมบูรณ์ ปราศจากโรคภัย	3.49	0.94	มาก
2. ประเพณีบุญบั้งไฟทะเล้านมีบทบาทในการสร้างความเข้มแข็ง ความสามัคคี และความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน	3.86	0.89	มาก
3. การจัดประเพณีบุญบั้งไฟทะเล้านเป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว และช่วยส่งเสริมอัตราการท่องเที่ยว	3.86	0.83	มาก
4. ประเพณีบุญบั้งไฟทะเล้านก่อให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจในท้องถิ่น เช่น การจำหน่ายสินค้าท้องถิ่น อาหารพื้นเมือง หรือผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีบุญบั้งไฟทะเล้าน	3.80	0.99	มาก
5. ประเพณีบุญบั้งไฟทะเล้านเป็นศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่นที่สามารถถ่ายทอดและสืบทอดต่อไปให้กับคนรุ่นใหม่	3.84	1.09	มาก
6. การจัดประเพณีบุญบั้งไฟทะเล้านก่อให้เกิดการร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชน	3.81	1.01	มาก
7. การจัดประเพณีบุญบั้งไฟทะเล้านเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนที่ต่างอายุกันได้มีโอกาสเข้าร่วมงานอย่างเสมอหน้า	3.93	0.92	มาก
8. การจัดประเพณีบุญบั้งไฟทะเล้านเป็นโอกาสในการพัฒนาทักษะ และความสามารถของประชาชนในท้องถิ่น	3.94	0.86	มาก
9. การจัดประเพณีบุญบั้งไฟที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น บุญบั้งไฟทะเล้าน สามารถสร้างชื่อเสียงให้กับท้องถิ่น และทำให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น	3.92	1.07	มาก

ความสำเร็จของการจัดประเพณีต่อการพัฒนาท้องถิ่น	($\bar{X}$)	(S.D.)	ระดับ ความ คิดเห็น
10. การจัดประเพณีบุญบังไฟตะไลล้านเป็นโอกาสในการ รณรงค์การ ลด ละ เลิก เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ สารเสพติดต่างๆ และเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ของเยาวชน และ ประชาชน	3.58	1.29	มาก
รวม	3.80	0.98	มาก

จากตารางที่ 4 ความสำเร็จของการจัดประเพณีบุญบังไฟตะไลล้านต่อการพัฒนาท้องถิ่นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.80, S.D.= 0.98) สามารถวิเคราะห์ตามมิติของการพัฒนาได้ดังนี้
มิติที่ได้รับการยอมรับสูงสุด 3 อันดับแรก ล้วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทุนมนุษย์และทุนสังคม ได้แก่

1.การพัฒนาทักษะและความสามารถของประชาชน ($\bar{x}$ =3.94, S.D.= 0.86) มีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานต่ำที่สุด แสดงถึงความเห็นพ้องต้องกันสูงว่าประเพณีนี้เป็นเวทีการเรียนรู้และพัฒนาทักษะที่สำคัญ

2. การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกช่วงอายุเข้าร่วม ($\bar{x}$ =3.93, S.D.= 0.92) สะท้อนถึงความครอบคลุมและการไม่แบ่งแยกตามวัย ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของประเพณีที่ยั่งยืน

3. การสร้างชื่อเสียงและเอกลักษณ์ให้ท้องถิ่น ($\bar{x}$ =3.92, S.D.= 1.07) แม้จะมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงสุดในกลุ่มนี้ แต่ยังคงได้รับการยอมรับในระดับสูงว่าประเพณีนี้สร้างความโดดเด่นให้กับชุมชน

มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม พบว่า ประเพณีนี้มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและความสามัคคีของชุมชน ($\bar{x}$ = 3.86, S.D.= 0.89) และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ($\bar{x}$ = 3.86, S.D.= 0.83) โดยมิติการท่องเที่ยวมีค่าความเบี่ยงเบนต่ำกว่า แสดงถึงความมั่นใจที่สอดคล้องกันของชุมชน

มิติด้านเศรษฐกิจและการสืบทอด การจัดประเพณีก่อให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจท้องถิ่น ($\bar{x}$ =3.80) และเป็นช่องทางการถ่ายทอดวัฒนธรรมสู่คนรุ่นใหม่ ($\bar{x}$ =3.84) แม้ว่ามิตินี้จะมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานค่อนข้างสูง (S.D.= 1.09) แต่ยังคงได้รับการยอมรับในระดับมาก

ข้อค้นพบที่น่าสนใจ คือ ความเชื่อเรื่องการขอฝนและความอุดมสมบูรณ์ ($\bar{x}$ =3.49, S.D.= 0.94) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แสดงให้เห็นว่าคนรุ่นใหม่อาจให้ความสำคัญกับมิติทางสังคมและเศรษฐกิจมากกว่าความเชื่อดั้งเดิม ซึ่งสะท้อนการเปลี่ยนแปลงทางความคิดในสังคมร่วมสมัย อย่างไรก็ตาม ค่าเฉลี่ย 3.49 ยังคงอยู่ในระดับมาก แสดงว่าความเชื่อดั้งเดิมยังมีความสำคัญในจิตสำนึกของชุมชน

นัยสำคัญที่ประเพณีนี้ได้รับการยอมรับในระดับสูงทุกมิติ (ค่าต่ำสุด 3.49) แสดงถึงความสมบูรณ์และความหลากหลายของคุณค่าที่ประเพณีสร้างให้กับชุมชน ทั้งในมิติของการพัฒนาคน สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประเพณีนี้สามารถคงอยู่และพัฒนาได้อย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

การศึกษาบุญบั้งไฟตะไลล้าน: การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนบ้านกุดหว้า ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ดำเนินการศึกษาใน 3 ประเด็นหลัก คือ (1) ความรู้ความเข้าใจประเพณีบุญบั้งไฟตะไลล้านของคนในชุมชน (2) พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในประเพณี และ (3) ความสำเร็จของการจัดประเพณีต่อการพัฒนาท้องถิ่น ผลการวิจัยสามารถอภิปรายได้ดังนี้

1. ความรู้ความเข้าใจในประเพณีบุญบั้งไฟตะไลล้านของชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจในประเพณีบุญบั้งไฟตะไลล้านอยู่ในระดับใกล้เคียงกับ "รู้" ($\bar{x}$ = 2.42) โดยพบว่าชุมชนมีความรู้สูงสุดในด้านรายละเอียดขั้นตอนพิธีกรรม (ร้อยละ 64.3) และประวัติศาสตร์ความเป็นมา (ร้อยละ 62.2) แต่มีความรู้ต่ำสุดในด้านวัตถุประสงค์ของการจัดประเพณี (ร้อยละ 54.1) และวัสดุอุปกรณ์การผลิต (ร้อยละ 56.1)

การอภิปรายผล: ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Bloom (1956) เกี่ยวกับระดับความรู้ ความเข้าใจ (Knowledge and Comprehension) ซึ่งระบุว่าความรู้เป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ที่เริ่มจากการจำและระลึกถึงข้อมูล จนพัฒนาไปสู่ความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น การที่ชุมชนมีความรู้สูงในด้านพิธีกรรมและประวัติศาสตร์ แต่ขาดความเข้าใจในวัตถุประสงค์และกระบวนการผลิต แสดงให้เห็นว่าการถ่ายทอดความรู้ยังคงอยู่ในระดับพื้นฐาน ยังไม่ถึงระดับความเข้าใจเชิงลึก

ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับ ณัฐธวัช สุธธิโยธิน (2556) ที่กล่าวว่า การสืบทอดทางวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น โดยวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ของมนุษย์และมีความเป็นพลวัต สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามบริบทของยุคสมัย การที่ชุมชนยังคงรักษาความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมไว้ได้ดี แสดงถึงความมุ่งมั่นในการอนุรักษ์เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบที่น่าสนใจคือ กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการผลิตบั้งไฟต่ำกว่าด้านอื่น ซึ่งสอดคล้องกับ UNESCO (2003) ที่เน้นย้ำว่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไม่ใช่เพียงแค่การรักษารูปแบบและพิธีกรรม แต่ต้องรวมถึงทักษะและความรู้ที่เป็นแก่นแท้ของวัฒนธรรมนั้นด้วย การขาดความรู้เชิงลึกในกระบวนการผลิตอาจส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนในการสืบทอดภูมิปัญญานี้ในอนาคต

นัยสำคัญ: ชุมชนควรพัฒนากลไกการถ่ายทอดความรู้ที่ครอบคลุมทั้งมิติของพิธีกรรม ความหมาย และภูมิปัญญาการผลิต โดยเฉพาะการส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่เข้าใจวัตถุประสงค์และคุณค่าของประเพณีอย่างแท้จริง ไม่ใช่เพียงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเท่านั้น

2. พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในประเพณีบุญบั้งไฟตะไลล้านของชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในประเพณีอยู่ในระดับ "บ่อยครั้ง" ($\bar{x}$ = 2.78) โดยการมีส่วนร่วมสูงสุดคือการเป็นผู้เข้าชมงาน (ร้อยละ 77.5) รองลงมาคือการดำเนินงานจัดประเพณี (ร้อยละ 75.5) และการวางแผนตัดสินใจ (ร้อยละ 69.4) ขณะที่การมีส่วนร่วมต่ำสุดคือการเป็นช่างทำบั้งไฟ (ร้อยละ 56.1) ซึ่งมีผู้ที่ไม่เคยเข้าร่วมสูงถึงร้อยละ 29.6

การอภิปรายผล: ผลการวิจัยนี้สะท้อนถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีความหลากหลายตามทฤษฎีของ Arnstein (1969) เกี่ยวกับบันไดการมีส่วนร่วม (Ladder of Citizen Participation) ซึ่งแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็นหลายระดับตั้งแต่การมีส่วนร่วมเชิงรับ (Passive Participation) ไปจนถึงการมีส่วนร่วมเชิงรุก (Active Participation) การที่ชุมชนมีการมีส่วนร่วมสูงในบทบาทผู้เข้าชมและผู้ปฏิบัติงาน แสดงถึงความรู้สึกเป็นเจ้าของและความผูกพันต่อประเพณี

ผลการวิจัยสอดคล้องกับ จินตวิรี เกษมสุข (2554) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนที่แท้จริงคือ การที่คนในชุมชนเข้ามามีส่วนในการตัดสินใจ ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมใช้ความรู้ความสามารถในการพัฒนาชุมชน การที่ชุมชนบ้านกุดหว้ามีการมีส่วนร่วมในระดับการวางแผนและตัดสินใจสูงถึงร้อยละ 69.4 แสดงให้เห็นถึงการกระจายอำนาจและความเป็นประชาธิปไตยในการบริหารจัดการประเพณี

ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับ Cohen และ Uphoff (1980) ที่จำแนกการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Implementation) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าชุมชนมีส่วนร่วมครบทั้ง 4 ขั้นตอน

อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบที่สำคัญคือการมีส่วนร่วมในการเป็นช่างทำบั้งไฟมีระดับต่ำที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Kirshenblatt-Gimblett (1998) เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาที่เสี่ยงต่อการสูญหาย โดยเฉพาะทักษะและความรู้เฉพาะทางที่ต้องใช้เวลาในการฝึกฝนและถ่ายทอด การที่คนรุ่นใหม่ขาดความสนใจในการเป็นช่างฝีมืออาจส่งผลกระทบต่อความต่อเนื่องของภูมิปัญญานี้

นัยสำคัญ: แม้ชุมชนจะมีการมีส่วนร่วมในระดับสูง แต่ควรมีมาตรการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในมิติของการเป็นช่างฝีมือโดยเฉพาะ อาจพิจารณาจัดทำโครงการฝึกหัดช่างรุ่นใหม่ สร้างแรงจูงใจผ่านการยกย่องเชิดชูช่าง และบูรณาการเข้ากับหลักสูตรการศึกษาท้องถิ่น เพื่อให้ภูมิปัญญาการผลิตบั้งไฟสามารถสืบทอดได้อย่างยั่งยืน

3. ความสำเร็จของการจัดประเพณีบุญบั้งไฟทะเลล้นต่อการพัฒนาท้องถิ่น

ผลการวิจัยพบว่า ความสำเร็จของการจัดประเพณีต่อการพัฒนาท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.80) โดยด้านที่ได้รับการยอมรับสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การพัฒนาทักษะและความสามารถของประชาชน ($\bar{x}$ 3.94) การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกช่วงอายุเข้าร่วม ($\bar{x}$ = 3.93) และการสร้างชื่อเสียงให้ท้องถิ่น ($\bar{x}$ = 3.92) ขณะที่ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือความเชื่อเรื่องการขอฝน ($\bar{x}$ = 3.49)

การอภิปรายผล: ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืนของ Chambers (1983) ที่เน้นการพัฒนาที่มีชุมชนเป็นศูนย์กลาง (Community-Based Development) โดยเน้นการสร้าง ความเข้มแข็งให้กับชุมชนผ่านการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน การที่ประเพณีบุญบั้งไฟทะเลล้นได้รับการยอมรับว่าช่วยพัฒนาทักษะและความสามารถของประชาชนมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าประเพณีนี้ไม่ใช่เพียงแค่พิธีกรรมทางศาสนา แต่เป็นเวทีการเรียนรู้และพัฒนาทุนมนุษย์ของชุมชน

ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับ สนธยา พลศรี (2545) ที่กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนเป็น กระบวนการพัฒนาคนและกลุ่มคนในชุมชนให้มีศักยภาพและร่วมมือกันปรับปรุงคุณภาพชีวิต โดยใช้พลัง ของชุมชนร่วมกับการสนับสนุนจากภายนอก การที่ชุมชนบ้านกุดหว้าสามารถบริหารจัดการประเพณีจน ประสบความสำเร็จในระดับสูง แสดงถึงศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชน

ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน (Community-Based Cultural Tourism) ของ Richards (2018) ที่เน้นว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จต้อง สร้างคุณค่าในหลายมิติ ทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าประเพณีบุญบั้งไฟ ทะเลล้นสร้างผลกระทบเชิงบวกครบทั้ง 3 มิติ

ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับ อัครเดช ไม้จันทร์ (2560) ที่กล่าวว่า ความสำเร็จของงานวัดได้จากความสามารถในการบรรลุเป้าหมายและความพอใจในผลการปฏิบัติงาน การที่ทุกมิติของความสำเร็จได้รับการยอมรับในระดับมาก แสดงว่าการจัดประเพณีบรรจุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อค้นพบที่น่าสนใจคือ ความเชื่อดั้งเดิมเรื่องการขอฝนมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด (แม้จะยังอยู่ในระดับมาก) ซึ่งสะท้อนการเปลี่ยนแปลงทางความคิดในสังคมสมัยใหม่ที่ Giddens (1991) เรียกว่า "การสะท้อนคิดสมัยใหม่" (Reflexive Modernity) ที่ผู้คนให้ความสำคัญกับประโยชน์เชิงปฏิบัติมากขึ้น แต่ไม่ได้หมายความว่าความเชื่อดั้งเดิมจะหมดความสำคัญไป แต่เป็นการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทของยุคสมัย

นัยสำคัญ: ความสำเร็จของประเพณีบุญบั้งไฟตะไลล้านเป็นตัวอย่งที่ดีของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนที่ประสบความสำเร็จ โดยสามารถสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์วัฒนธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อย่างไรก็ตาม ควรมีการส่งเสริมความเข้าใจในคุณค่าและความหมายดั้งเดิมของประเพณีแก่คนรุ่นใหม่ เพื่อให้การสืบทอดมีความสมบูรณ์ทั้งในมิติวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ

การวิเคราะห์เชิงบูรณาการ

เมื่อพิจารณาผลการวิจัยทั้ง 3 ประเด็นร่วมกัน พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างความรู้ความเข้าใจ พฤติกรรมการมีส่วนร่วม และความสำเร็จของประเพณี ซึ่งสอดคล้องกับ Putnam (2000) เกี่ยวกับแนวคิดทุนทางสังคม (Social Capital) ที่เน้นว่าความไว้วางใจ เครือข่ายทางสังคม และบรรทัดฐานร่วมกันเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการพัฒนาชุมชน

ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับกรอบแนวคิด SWOT Analysis โดยชุมชนบ้านกุดหว้ามี:

จุดแข็ง (Strengths): การมีส่วนร่วมสูง ความรู้พื้นฐานดี และได้รับการยอมรับในหลายมิติ

จุดอ่อน (Weaknesses): ขาดความรู้เชิงลึกในภูมิปัญญาการผลิต และการมีส่วนร่วมในการเป็นช่างตำ

โอกาส (Opportunities): ความสนใจของนักท่องเที่ยว การสนับสนุนจากภาครัฐ และเทคโนโลยีสมัยใหม่

อุปสรรค (Threats): ความเสี่ยงต่อการสูญเสียภูมิปัญญา และการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของคนรุ่นใหม่

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยในครั้งนี้

ลักษณะพื้นที่ทางกายภาพของบริเวณที่ใช้ในการจุดบั้งไฟตะไลล้าน เป็นสิ่งสำคัญที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการคำนึงถึงความปลอดภัย ความเสียหายของชีวิต และทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่ การจัดการแข่งขันจุดบั้งไฟตะไลล้านควรมีการนำสายไฟบริเวณนั้นลงดิน และเพิ่มมาตรการความปลอดภัยเพื่อป้องกันความเสียหายทางธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ นาข้าว เป็นต้น และหน่วยงานภาครัฐควรมีการสนับสนุนการจัดงานให้เป็นงานประเพณีระดับจังหวัด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว กระตุ้นเศรษฐกิจในจังหวัดและชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็น และความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมงาน ประเพณีบุญบั้งไฟตะไลล้าน เพื่อเป็นข้อมูลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปปรับปรุง และพัฒนาต่อไป
2. ควรมีการศึกษาแนวทางในการป้องกัน และการเพิ่มความปลอดภัยในการจัดการแข่งขันบั้งไฟ ตะไลล้านของประชาชนในชุมชนบ้านกุดหว้า ต.กุดหว้า อ.กุฉินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การพัฒนาองค์ความรู้และการถ่ายทอด
 - 1.1 จัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ ทั้งเอกสารและสื่อดิจิทัล
 - 1.2 พัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ที่ครอบคลุมทั้งพิธีกรรม ความหมาย และภูมิปัญญา
 - 1.3 การผลิตสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างช่างรุ่นเก่าและรุ่นใหม่
2. การส่งเสริมการมีส่วนร่วม
 - 2.1 จัดโครงการฝึกอบรมช่างทำบั้งไฟรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง
 - 2.2 สร้างแรงจูงใจผ่านการยกย่องเชิดชูช่างฝีมือและการสนับสนุนทางการเงิน
 - 2.3 บูรณาการเข้ากับหลักสูตรการศึกษาท้องถิ่น
3. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กลายเป็นอำนาจละมุน (Soft Power)
 - 3.1 ยกระดับการจัดงานเป็นประเพณีระดับจังหวัดเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว
 - 3.2 พัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการที่เกี่ยวข้องกับประเพณี
 - 3.3 สร้างมาตรฐานความปลอดภัยในการจุดบั้งไฟ
4. การเสริมสร้างความเข้าใจในคุณค่าทางวัฒนธรรม
 - 4.1 จัดกิจกรรมส่งเสริมความเข้าใจในความหมายและวัตถุประสงค์ของประเพณี
 - 4.2 สร้างสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายต่างๆ โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2560). ยุทธศาสตร์ นโยบาย และแผนแม่บทกระทรวงวัฒนธรรม. สืบค้นเมื่อ 11 พฤษภาคม 2560, จาก http://www.mculture.go.th/th/ewt_news.php?nid=1545&file Name=index_ThaiJO.
- จินตวีร์ เกษมสุข. (2554). การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน. (2556). การสืบทอดทางวัฒนธรรม. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 31(2), 45-62.
- สนธยา พลศรี. (2545). การพัฒนาชุมชน: แนวคิดและทฤษฎี. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อัครเดช ไม้จันทร์. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วารสารการบริหารท้องถิ่น, 10(1), 78-95.

- เอกพงษ์ สารน้อย. (2560). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216-224.
- Bloom, B. S. (1956). *Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals*. New York: David McKay Company.
- Chambers, R. (1983). *Rural development: Putting the last first*. London: Longman.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity. *World Development*, 8(3), 213-235.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Stanford: Stanford University Press.
- Kirshenblatt-Gimblett, B. (1998). *Destination culture: Tourism, museums, and heritage*. Berkeley: University of California Press.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Richards, G. (2018). Cultural tourism: A review of recent research and trends. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 36, 12-21.
- UNESCO. (2003). *Convention for the safeguarding of the intangible cultural heritage*. Paris: UNESCO.